

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

1945 - 1960 [Patnáct let nové Československé republiky]

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 5 (1960), No. 3, 241--244

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/136995>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1960

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

1945

Nová vláda považuje za svůj úkol, aby po boku Sovětského svazu ... přispěla všemi silami českého a slovenského národa k plné porážce hitlerovského Německa a učinila první kroky pro vybudování nového, šťastnějšího života našich národů v osvobozené vlasti.

(Program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků, přijatý na prvé schůzi vlády dne 5. dubna 1945).

1960

Socialismus v naší vlasti zvítězil!

(Návrh ústavy Československé republiky. RUDÉ PŘÁVO, 19. dubna 1960).

Uplynulo patnáct let od světodějného vítězství Sovětské armády v druhé světové válce, jež nám přineslo osvobození z nacistické poroby a umožnilo začít nový život.

Před patnácti lety začal náš lid budovat novou Československou republiku jako stát dělníků, rolníků a pracujících inteligence. Bylo třeba stavět i bourat. Bylo především nutné zlikvidovat všechno, co vedlo k mnichovské zradě, zničit moc Preissů, pro něž byly jejich žoky důležitější než osudy národa, zničit mašinerii a systém pomahačů, které realizovaly vůli fabrikantů, zničit ideologii „malého českého národa“, ideologii, kterou se lidu vštěpovalo, že nic nedokáže, že nic nezmuže, prostě zničit kapitalistickou „demokracii“.

Zároveň bylo třeba stavět, obnovit fašisty zničené hospodářství — bez továrníků; vybudovat nový státní aparát — systém lidové správy; postavit novou armádu — armádu lidovou, vysoce politickou; přebudovat školství na školství skutečně demokratické, postavit vědu do služeb lidu.

Neobešlo se to bez odporu. Lid v roce 1945 sice zúčtoval s velkoburžoasií a jejím systémem kolaborace s fašismem, kapitálu však zůstalo dost hospodářských prostředků a politických posic, aby se mohl snažit o restauraci starého společenského řádu. Síly dělnické třídy, pracujícího lidu, jsou však mocnější. Lid vedla komunistická strana, která, řídíc se vědeckou teorií marxismu-leninismu, usměrňuje jeho síly na úkoly nejdůležitější, na úkoly, jejichž řešení umožňuje řešení úkolů ostatních. A tak je prosazen první národohospodářský plán obnovy — dvouletka, jsou uzákoněny národní výbory jako výhradní nositelé státní moci. Z trosek, jež zbyly po vyčištění naší země od fašistů, povstává nová Československá republika.

Boj s nepřitelem nového společenského řádu však trvá a stává se ostřejší a ostřejší. Brzy po květnu 1945 je jasné, že bude třeba svést ještě jednu bitvu — bitvu poslední. Došlo k ní v únoru 1948 a skončila zdrcující porážkou reakce v naší zemi. Dalo se vykročit naplno.

Je dobře se dnes ohlédnout a porovnat to, jak jsme začínali, s tím, jak žijeme dnes. Koncem roku 1945 činil objem průmyslové výroby 65—70% předválečné úrovně. Tuto úroveň jsme dnes překročili více než dvojnásobně. Koncem třetí pětiletky budeme vyrábět více než třikrát tolik, co v roce 1937. Dvouletka vytýčila jako úkol vytěžit 40 milionů tun uhlí, 2,2 milionů tun oceli, 6,8 miliard kWh elektrické energie ročně. Dnes těžíme téměř 90 milionů tun uhlí, vyrábíme více než 5,5 milionů tun oceli a 20 miliard kWh elektrické energie ročně. Ve výrobě mnoha věcí jsme se dostali na přední místo na světě nejen co do množství, ale i co do technické úrovně výrobků. Náš průmysl zvládl mnoho významných technických problémů. Z hlediska průmyslové výroby patříme dnes mezi prvních deset světových velmocí.

Souběžně s tempem rozvoje hospodářství, u nás nikdy nevidaným, se neustále upevňuje morálně politická jednota našeho lidu. Aktivní účast na řízení státu, právo vyjádřit se k jakékoli otázce a hájit svůj názor jsou dnes téměř samozřejmostí pro každého. Národní výbory se široce rozvětvenou sítí dobrovolných spolupracovníků, odborové organizace pracujících, organizace mládeže se neustále zapojují do aktivní řídicí práce. Odpovědnost a pravomoc národních výborů, těchto přímo volených výkonných orgánů lidové moci, je postupně rozšiřována. Na národní výbory se přenášejí i některé funkce soudnictví aj.

Roste životní úroveň pracujících. O tom mohou nejlépe mluvit pamětníci první republiky. Dnes je již někdy dosti nesnadné vysvětlit dospívajícímu dítěti pojmy žebrák nebo nezaměstnaný, pojmy, které dnes ztratily materiální podstatu. Naše republika je dnes na jednom z předních míst ve světě nejen v dílčích ukazatelích životní úrovně obyvatelstva, jako je na příklad spotřeba některých druhů výrobků, počet televizních přijímačů, údaje zdravotnické, kojenécká úmrtnost aj., ale i v životní úrovni jako celku.

Ruku v ruce s tímto hospodářským rozvojem šel i rozvoj kulturní úrovně našeho lidu, rozvoj školství, vzdělání a vědy. Neustále roste počet kulturních zařízení, stoupá jejich úroveň. Veliký je rozmach našeho školství, kvantitativní i kvalitativní. V naší republice je právo na vzdělání nejen ústavně zakotveno, ale jsou také všechny předpoklady pro to, aby každý tohoto práva využíval. Jednotné školní vzdělání, poskytované v naší zemi, nemá obdoby v žádném kapitalistickém státě. V posledních letech dochází pak v našem školství k převratným změnám i v kvalitě školního vzdělání. Vyhlásili jsme rozhodný boj odtrženosti školy od života, a tento boj přináší již první kladné výsledky. V tomto smyslu lze nazvat historickým rozhodnutím ÚV KSČ a vlády republiky, na podkladě kterého budou učební pomůcky na všeobecně vzdělávacích školách poskytovány všem žákům zdarma.

Bouřlivý byl rozvoj našich vysokých škol. Dnes studuje na vysokých školách v ČSR 75 tisíc studentů a obrovská většina z nich vysokou školu také absoluuje. V tomto směru je dnes situace naprosto nesrovnatelná se stavem vysokých škol za první republiky. Nejen sociální složení studentů, počet a výše stipendií, péče o studenty, ale také rozhodující obrat v tom, že na našich vysokých školách studují a pracují lidé, kteří sem přišli proto, aby později mohli ještě účinněji přispívat k výsledkům práce všeho lidu. Na vysokých školách se dnes vychovává nová inteligence, která se nikdy nepostaví proti lidu, která

nebude znát nadřazenost, ale naopak, která bude mít úctu k práci, smysl pro povinnost a odpovědnost a která bude oddána věci socialismu.

Mohutný popud pro svůj rozvoj dostala i naše věda. Již založení Československé akademie věd znamenalo významný čin. Práce ČSAV a všech ostatních vědeckých pracovišť postavila naši vědu čestně po bok vědy sovětské. K mohutnému mírovému zápolení o prvenství mezi socialistickou vědou a vědou v kapitalistických státech přispívá naše věda měrou nemalou. Český vědec se stal laureátem Nobelovy ceny, jednoho z největších světových uznání; naši fyzikové, geofyzikové a astronomové se zúčastňují kolektivních mezinárodních vědeckých bádání na čelných místech. V Mezinárodním geofyzikálním roce 1958—59 se dostalo československým vědcům světového uznání; jedním z náměstků ředitele Spojeného ústavu pro nukleární výzkumy v Dubně v SSSR byl náš fyzik; naši fyzikové spolupracují jako rovnocenní partneři s fyziky polskými a maďarskými na problémech elementárních částic, k jejichž řešení je třeba mezinárodní spolupráce; sovětských výzkumů v Antarktidě se zúčastnil také náš vědec. V září letošního roku se bude konat v Praze mezinárodní konference o fyzice polovodičů. Organisuje ji ČSAV pod záštitou *International Union of Pure and Applied Physics*. Význam konferencí a sjezdů, pořádaných pod záštitou této mezinárodní vědecké unie, je takový, že svěřit organizaci takové konference znamená uznat příslušný stát za vědeckou mocnost.

Také v matematice můžeme zaznamenat v uplynulých patnácti letech pronikavý vývoj do šířky i do hloubky. Naši matematikové dosahují světových úspěchů v mnoha matematických disciplínách, v topologii, v teorii diferenciálních rovnic, v teorii integrálu, v moderní algebře, v diferenciální geometrii, v teorii pravděpodobnosti aj.

Naši astronomové mají dnes sluneční laboratoř, na světové úrovni je československý meteorický výzkum, studium dynamiky naší Galaxie aj.

Vynikajícím pokrokem ve srovnání s první republikou jsou znamenité vysokoškolské učebnice a díla naučného charakteru. Před druhou světovou válkou jsme jich měli poskrovnu, a pokud byly, je to především zásluha Jednoty československých matematiků a fyziků. Dnes máme vynikající díla v tomto směru z topologie (E. Čech), z diferenciálního a integrálního počtu (V. Jarník), z algebry (Vl. Kořínek), z teorie elektromagnetického pole (V. Votruba, Č. Muzikář), z mechaniky kontinua (M. Brdička), z teorie relativity (V. Votruba), o elektrině a magnetismu (V. Petržílka, M. Šafrata), z kvantové teorie polovodičů (Zd. Matyáš), z obecné fyziky (D. Ilkovič), o vědecké fotografii (L. Zachoval), základní díla z astronomie, meteorického výzkumu, výzkumu mezihvězdné hmoty, studia dynamiky hvězdných soustav (F. Link, Vl. Guth, J. M. Mohr, B. Šternberk, M. Plavec, J. Kleczek, V. Vanýsek) a mnoho jiných.

Síla naší vědy nespočívá však jen v počtu vědeckých laboratoří, vědeckých organizací, pracovníků, ale především v jejím mírovém poslání, v jejím spojení se životem, s budováním socialismu a komunismu v naší zemi. Ideálem vědeckého pracovníka již dávno přestal být vědec, uzavírající se „ve věži ze slonoviny“ před aktuálními problémy našeho života. Je ctí vědeckého pracovníka u nás, jestliže výsledky jeho práce urychlí konečné vítězství komunismu.

Výrazem toho jsou nejen výsledky vědecké práce, ale i růst zájmu široké veřejnosti o práci vědců. Šíření tohoto zájmu, zvyšování vzdělanostní a kulturní úrovně lidu, popularisace vědy a vědeckých výsledků je úkol prvořadého významu i pro vědu samu. V tomto směru má přední místo v našem vědeckém a kulturním životě Jednota československých matematiků a fyziků, která při-

spěla a přispívá v mnohém rozvoji našeho školství, zvyšování obecné úrovně vědeckých znalostí, zdokonalování našich pedagogických pracovníků a popularisaci vědy. Bilance, kterou provedl loňský I. sjezd JČMF, ukázala, že Jednota je dobře připravena plnit další významné úkoly v rozvoji vědy a vědeckého života u nás a v řešení problémů výuky matematice a fyzice na všech typech škol.

Jednota má téměř stoletou tradici. Mnoho také za dobu svého trvání vykonala. Avšak teprve v lidově demokratickém Československu se mohla stát organizací, žijící plným životem od ústředního vedení až po každého člena každé pobočky. Teprve v lidově demokratickém státě se jí může také dostat podpory, která jí při jejím významném poslání přísluší.

Bilance uplynulých patnácti let naplňuje hrdostí každého občana našeho státu. Stáváme se druhým socialistickým státem světa. Žijeme v době historických úkolů a také historických úspěchů.

Náš lid dnes slavnostně prohlašuje:

„Společenské zřízení, za které bojovaly celé generace našich dělníků i ostatních pracujících a které měly od vítězství Velké říjnové socialistické revoluce před očima jako vzor, stalo se pod vedením Komunistické strany Československa nyní skutkem i u nás.

Socialismus v naší vlasti zvítězil!

Vstoupili jsme do nového období svých dějin a jsme odhodláni jít dále k novým, ještě vyšším cílům. Dopravíme socialistickou výstavbu, přecházíme k budování vyspělé socialistické společnosti a shromažďujeme síly pro přechod ke komunismu.“

Náš lid, vedený slavnou komunistickou stranou dojde k těmto cílům, a jsme přesvědčeni, že matematikové a fyzikové, sdružení v Jednotě československých matematiků a fyziků i mimo ni budou v jeho řadách na čestném místě.